

O SUBSTANTIVO E O ADXECTIVO CUALIFICATIVO

SUBSTANTIVO

Categoría gramatical variable en xénero e número. Desempeña a función de NÚCLEO de sintagma substantivo. Designa seres animados ou inanimados, ideas, sentimentos...

XÉNERO:

Son de xénero feminino:

A maioría das árbores froiteiras e os seus froitos: a laranxeira - a laranxa, a pereira - a pera, a nogueira - a noz, a cerdeira - a cereixa... EXCEPCIÓNS: a figueira - o figo, o limoeiro - o limón...

Os substantivos rematados en -axe: a paisaxe, a viaxe, a tatuaxe... EXCEPCIÓNS: o paxe, o traxe, o garaxe e o personaxe (que tamén pode ser feminino).

Os substantivos rematados en -se e -ite: a análise, a tese, a eclipse, a otite, a elite... EXCEPCIÓNS: o convite, o interese...

Outros substantivos: a auga, a alma, a agúa, a acne, a aula, a ave, a árbore, a arte, a calor, a cor, a dor, a fame, a fraude, a fronte, a marxe, a orde, a orixe, a ponte, a reuma, a síndrome, a suor, a canle...

Son de xénero masculino:

- Os nomes das letras: o be, o que, o te...

- Os substantivos rematados en -ote: o dote, o bote, o lote... EXCEPCIÓNS: a glote.

- Os substantivos rematados en -me: o arame, o crime, o cume, o exame, o fume, o legume, o costume... EXCEPCIÓNS: a fame, a síndrome, a servidume, a mansedume...

- Outros substantivos: o cal, o cárcere, o couce, o cuspe, o diadema, o fel, o labor, o leite, o mar, o mel, o nariz, o sangue, o sinal, o sal, o sorriso, o ubre...

Formación do feminino:

Morfemas:

- Os máis engaden **-a**: núa, crúa, deusa, bailarina, galopina.
- Os rematados en **-ou** mudan a **-úa**: grou/grúa;
Os rematados en **-eu** mudan a **-ía**: xudeu/xudía, sandeu/sandía;
E os rematados en **-ún** munda a **-úa**: cabrúa, vacúa... (agás euscaldún/ euscalduna)
- Os rematados en **-án** presentan dúas posibilidades:
-á (a maioría): cotiá, anciá, cidadá, aldeá, vilá, compostelá, arousá, carnotá, catalá, alemá, leviá, temperá, cristiá, sa, curmá, musulmá, capitá...
-ana (os despectivos ou pexorativos): folgazana, mentirana, toleirana, larpana, testana (agás nugallán/nugallá);
- Os rematados en **-ón** tamén presentan dúas formas:
-oa: leoa, patroa, ladroa ou ladra, anfitrioa, campioa...
-ona (os pexorativos ou aumentativos): abusona, faltona, mullerona...

O feminino exprésase a partir dun sufixo (galo / galiña) ou o masculino e o feminino son palabras totalmente diferentes (cabalo / egua). A este tipo de substantivos chamámoslles heterónimos. A continuación tes algúns exemplos:

MASCULINO	FEMININO	MASCULINO	FEMININO	MASCULINO	FEMININO
<i>abade</i>	<i>abadesa</i>	<i>cónsul</i>	<i>consulesa</i>	<i>patriarca</i>	<i>matriarca</i>
<i>actor</i>	<i>actriz</i>	<i>diácono</i>	<i>diaconisa</i>	<i>poeta</i>	<i>poetisa</i>
<i>barón</i>	<i>baronesa</i>	<i>emperador</i>	<i>emperatriz</i>	<i>príncipe</i>	<i>princesa</i>
<i>boi/touro</i>	<i>vaca</i>	<i>galo</i>	<i>galinha</i>	<i>profeta</i>	<i>profetisa</i>
<i>cabalo</i>	<i>egua</i>	<i>gron</i>	<i>grieta</i>	<i>rei</i>	<i>raíña</i>
<i>cabaleiro</i>	<i>dama</i>	<i>heroe</i>	<i>heroína</i>	<i>sacerdote</i>	<i>sacerdotisa</i>
<i>can</i>	<i>cadela</i>	<i>home/marido</i>	<i>muller</i>	<i>tsar</i>	<i>tsarina</i>
<i>carneiro</i>	<i>ovella</i>	<i>macho</i>	<i>femia</i>	<i>vampiro</i>	<i>vampiresa</i>
<i>castrón</i>	<i>cubra</i>	<i>padrasto</i>	<i>mastrasta</i>	<i>xenro</i>	<i>nora</i>
<i>compadre</i>	<i>comadre</i>	<i>padriño</i>	<i>madriña</i>	<i>xograr</i>	<i>xogriresa</i>
<i>conde</i>	<i>condesa</i>	<i>pai</i>	<i>nai</i>	<i>xudeu</i>	<i>xudia</i>

Substantivos invariables (cunha única forma para masculino e feminino):

- O xénero vén expresado a través do artigo ou dos adxectivos: o / a herexe, o / a mártir, o / a dentista, bo / boa estudante... A este tipo de substantivos chamámoslles sincréticos.
- Cun só xénero gramatical désígnase indistintamente o home ou a muller, ou o macho e a femia: a vítima (home) / (muller), o corvo (macho) / (femia)... A este tipo de substantivos chamámoslles epicenos.

Substantivos en que a oposición de xénero implica un cambio de significado en relación a:

- Tamaño e / ou forma: barco / barca, machado / machada, horto / horta...
- Cantidade: froito / froita, gran / gra...
- Distinción de obxectos: zapato / zapata, manto / manta...
- Diferenza de significado: o cólera / a cólera...

bolso/bolsa, caldeiro/caldeira, cancelo/cancela, cántaro/cántara, capucho/capucha, cesto/cesta, charco/charca, coitelo/coitela, cubo/cuba, furado/furada, gorro/gorra, horto/horta, leiro/leira, os lentes/as lentes, machado/machada, manto/manta, pipó/pipa, portelo/portela, pozo/poza, prato/prata, río/ría, sacho/sacha, saco/saca, xerro/xerra, zoco/zoca

NÚMERO

Formación do plural:

ENGADEN -S	ENGADEN -ES	ENGADEN -IS	SON INVARIABLES
Agudas rematadas en vogal, -n, cultismos e estranxeirismos.	Agudas rematadas en -s, -r, -z e monosílabos ou graves rematadas en -l.	Agudas de máis dunha sílaba rematadas en -l.	Graves e esdrúxulas rematadas en -s ou grupos consonánticos (-ns, -x [ks] e -ps).
Ex. reis, cafés, irmáns, pubs...	Ex. deuses, mulleres, luces, foles, réptiles...	Ex. animais, cándids...	Ex. os luns; os dúplex, os bíceps...

Plural das palabras compostas:

- Os dous lexemas escribíense unidos: engádeselle o morfema flexivo ao segundo elemento. Ex. beirarrúa / beirarrúas, portavoz / portavoces, xirasol / xirasoles..
- Os dous lexemas escribíense separados:
 - Subs. + adx.: o plural faise nos dous elementos. Ex. garda civil / gardas civís...
 - Subs. + subs.: o plural faise só no 1º elemento: sofás cama...
- Os dous lexemas van unidos por algún elemento de enlace: o plural faise só no primeiro elemento. Ex. panos da cabeza...

ADJECTIVO CUALIFICATIVO

Categoría gramatical variable en xénero e número. Desempeña a función de NÚCLEO de frase adxectiva. Sinala as calidades atribuídas a un substantivo.

Graos do adxectivo:

- Grao positivo: calidade sen comparación nin intensificación: *A túa cámara é nova.*
- Grao comparativo: compara unha calidade con outra. Pode ser de tres tipos:

1. Comparativo de igualdade:

Tan + adx. + como + vbo. conxugado: *A casa é tan fea como pensaba.*

Tan + adx. + coma + resto de casos: *Abel é tan alto coma min.*

2. Comparativo de superioridade:

Máis + adx. + do que + vbo. conxugado: *A cadeira está máis vella do que imaxinaba.*

Máis + adx. + ca + resto de casos: *Sempre foi máis agradable ca ti.*

3. Comparativo de inferioridade:

Menos + adx. + do que + vbo. conxugado: *Está menos sucio do que pensaba.*

Menos + adx. + ca + resto de casos: *Os desta clase sodes menos ruidosos ca nós.*

LEMBRA: a conxunción comparativa ca pode contraer cos artigos determinados o, a, os, as. Cando é así non podemos esquecer poñer o acento gráfico. có / cá / cós / cás. Desta maneira, é correcto: As miñas rapazas están máis altas cás / ca as túas.

4. Grao superlativo:

Pode ser de dous tipos:

4.1. Superlativo absoluto: atribúe unha característica nun grao moi elevado sen facer unha comparación explícita. Pódese construír de varias maneiras:

-Engadindo sufixos: *facilísimo, paupérrimo...*

-Engadindo prefixos: *extragrande, ultrasuave...*

-A partir de adverbios que se colocan diante do adxectivo: *moi baixo, ben guapa...*

4.2. Superlativo relativo: presenta unha característica no máis alto grao en maior ou menor medida a respecto dun conxunto. Fórmase coas seguintes estruturas:

o / a máis + adx. + entre / de: *Elas son as máis responsables de toda a aula.*

o / a menos + adx. + entre / de: *Ánxela é a menos alta entre todas.*